

TÌM HIỂU QUAN ĐIỂM HỒ CHÍ MINH VỀ THỰC HÀNH TIẾT KIỆM, CHỐNG LÃNG PHÍ

PGS. TS. ĐẶNG VĂN THANH

Phó Chủ nhiệm Ủy ban Kinh tế và Ngân sách của Quốc hội

Tại kỳ họp thứ 7, tháng 5-2005, Dự án Luật Thực hành tiết kiệm, chống lãng phí do Chính phủ trình sẽ được Quốc hội thảo luận. Dự án Luật được xây dựng trên nền của Pháp lệnh thực hành tiết kiệm, chống lãng phí được ban hành năm 1998. Sau 6 năm thực hiện, trên cả 5 lĩnh vực được quy định trong Pháp lệnh đã thu được một số kết quả. Tuy nhiên, thực trạng lãng phí còn phổ biến ở tất cả các lĩnh vực, có nơi, có lúc nghiêm trọng, nhất là trong sử dụng tài chính nhà nước. Tiết kiệm chưa trở thành quốc sách, chưa trở thành ý thức thường trực của cán bộ, đảng viên và của mọi người dân.

Nhân dịp này, xin được nêu một vài suy nghĩ về quan điểm của Chủ tịch Hồ Chí Minh về thực hành tiết kiệm, chống lãng phí (THTK,CLP). THTK,CLP là nhiệm vụ của toàn thể cán bộ, đảng viên, nhân dân, là yêu cầu cần phải thực hiện trên mọi lĩnh vực đời sống xã hội, mà trước hết là trong lĩnh vực hoạt động tài chính nhà nước.

Tài chính Việt Nam, nguồn lực của Tổ quốc, công cụ quản lý kinh tế của đất nước đã được hình thành từ sau Cách mạng tháng Tám và từng bước trưởng thành, phát triển. Gần 60 năm qua, dưới sự lãnh đạo của Đảng và Nhà nước, ngành Tài chính Việt Nam đã ra sức phấn đấu

phục vụ có hiệu quả sự nghiệp cách mạng giải phóng dân tộc, xây dựng và bảo vệ Tổ quốc, phát triển nền kinh tế thị trường theo định hướng xã hội chủ nghĩa. Với cương vị chủ tịch nước đầu tiên, Chủ tịch Hồ Chí Minh đã có nhiều đóng góp, đặt nền móng cho sự phát triển của nền tài chính Việt Nam. Đến nay, những quan điểm của Người về THTK,CLP vẫn còn nguyên giá trị lý luận và thực tiễn. Học tập, vận dụng và phát triển những quan điểm của Hồ Chí Minh trong lĩnh vực này để giải quyết tốt những vấn đề đặt ra trong thực tiễn đổi mới kinh tế, đổi mới hoạt động tài chính, bổ sung, làm phong phú thêm lý luận, trước hết là lý luận về tài chính trong kinh tế thị trường, về chức năng, nhiệm vụ, nội dung và giải pháp tài chính trong tình hình mới cũng như về THTK,CLP trong sử dụng ngân sách nhà nước, tài sản quốc gia là điều rất cần thiết.

Theo Hồ Chí Minh, tài chính phải lấy sản xuất làm gốc và phục vụ cho phát triển kinh tế, tăng gia sản xuất. Đẩy mạnh tăng gia sản xuất là sự tiết kiệm lớn nhất và cũng là gốc của tiết kiệm. Tài chính phải dựa vào sản xuất và thúc đẩy sản xuất - kinh doanh phát triển, làm nền tảng và tạo sự vững vàng cho nền tài chính quốc gia. Nguồn lực của tài chính, mọi khoản thu của ngân sách nhà nước chủ yếu là từ

sản xuất - kinh doanh. Sản xuất có phát triển, có tích lũy thì tài chính nhà nước mới có nguồn thu, tài chính trong dân cư mới dồi dào và có tiềm lực mạnh. Bởi vậy, sản xuất là gốc, là nền tảng của tài chính, là yếu tố quyết định tiềm lực tài chính của một quốc gia. Chủ tịch Hồ Chí Minh luôn đề cao vai trò của tăng gia sản xuất, Người hô hào đẩy mạnh tăng gia sản xuất và giải thích một cách dễ hiểu: “Muốn xây dựng kinh tế thì phải có tiền để làm vốn. Muốn có vốn thì các nước tư bản dùng 3 cách: vay mượn nước ngoài, ăn cướp của các nước thuộc địa, bóc lột công nhân, nông dân. Những cách đó chúng ta đều không thể làm được. Chúng ta chỉ có cách là một mặt tăng gia sản xuất, một mặt tiết kiệm để tích trữ thêm vốn cho công cuộc xây dựng và phát triển kinh tế của ta”¹. Chính sách tài chính, hoạt động tài chính, đặc biệt là chính sách huy động nguồn lực, chính sách thuế, phí, lệ phí..., một mặt phải giải quyết thoả đáng mối quan hệ giữa tích lũy và tiêu dùng, giữa chi đầu tư phát triển và chi thường xuyên, vừa phải đảm bảo huy động được nguồn lực, vừa bảo vệ, bồi dưỡng và phát triển được nguồn thu. Phải có tầm nhìn dài hạn trong chính sách thu, không thể yêu cầu nhân dân đóng góp quá sức. Khai thác nguồn thu, nhưng phải biết chăm sóc nguồn thu, biết khoan sức dân để lo kế bền lâu cho đất nước. Theo Chủ tịch Hồ Chí Minh: “Lâu nay chúng ta đòi hỏi nhân dân đóng góp. Từ đây chúng ta phải ra sức hướng dẫn và giúp đỡ nhân dân trong việc sản xuất và tiết kiệm... để làm cho dân giàu, nước mạnh”². Việc bố trí, phân phối nguồn lực tài chính, các khoản ngân sách nhà nước cho phát triển, cho tiêu dùng phải thúc đẩy sản xuất phát triển, cải thiện đời sống của nhân dân. Người cũng chỉ ra rằng, tùy theo yêu cầu, tình hình và nhiệm vụ cách mạng, Chính phủ cần và có thể

phải sử dụng chính sách tài chính, chính sách ngân sách thắt chặt hay nới lỏng. *Chính sách ngân sách thắt chặt* đòi hỏi tăng động viên, giảm bớt chi tiêu, hạn chế bội chi, tiến tới cân bằng ngân sách. *Chính sách ngân sách nới lỏng* cho phép giảm thuế, khoan sức dân, thoả mãn nhu cầu chi tiêu bằng vay nợ (phát hành trái phiếu, công trái...), mà tiền vay và lãi vay sẽ trả bằng thuế trong tương lai. Nhưng dù sử dụng chính sách nào, Người cũng yêu cầu chính sách của Đảng và Chính phủ phải hết sức chăm lo đến đời sống của nhân dân, vì phục vụ nhân dân là bản chất và là mục tiêu của Nhà nước ta. Mặt khác, Người cho rằng: “Dân đủ ăn, đủ mặc thì những chính sách của Đảng và Chính phủ đưa ra sẽ dễ dàng thực hiện. Nếu dân đói, rét, sốt, bệnh thì chính sách của ta dù có hay mấy cũng không thực hiện được”³.

Quan điểm của Hồ Chí Minh về *thực hành tiết kiệm, chống tham ô, lãng phí rất nhất quán*, Người coi tiết kiệm là một quy luật, một phương pháp của mọi chế độ kinh tế; không phải chỉ tiết kiệm khi đất nước còn nghèo, mà ngay cả khi giàu có vẫn cần phải thực hành tiết kiệm và càng giàu có càng phải tiết kiệm. Ngày nay, những nước công nghiệp phát triển, thu nhập quốc dân (GDP) bình quân đầu người khá cao vẫn coi vấn đề tiết kiệm là quốc sách. Còn các nước đang phát triển, thu nhập quốc dân bình quân đầu người thấp như nước ta thì cần phải đặt tiết kiệm hơn ngàn lần là quốc sách. Nói chuyện tại Hội nghị bồi dưỡng cán bộ lãnh đạo các cấp toàn miền Bắc tháng 3-1961, Chủ tịch Hồ Chí Minh đã chỉ rõ: “Chúng ta chỉ có thể xây dựng chủ nghĩa xã hội bằng cách tăng gia sản xuất và thực hành tiết kiệm. Sản xuất mà không tiết kiệm thì khác nào gió vào nhà trống”⁴. Người luôn căn dặn cán bộ, đảng viên phải nêu gương *cần*,

kiệm, liêm, chính và luôn có sự tính toán cân nhắc: khi có việc đáng làm, việc ích nước lợi dân, lợi cho đồng bào, cho Tổ quốc thì dù hao tốn bao nhiêu công, tiêu hao bao nhiêu tiền của cũng sẵn sàng, nhưng khi không cần tiêu xài thì một đồng xu cũng không nên tiêu, không được tiêu. Quan điểm của Người là: “Làm ra nhiều, chi dùng ít. Không cần thì không chi dùng. Đó là tất cả chính sách kinh tế tài chính của ta”⁵. Theo Người, tiết kiệm không có nghĩa là bủn xỉn, gập việc đáng làm không làm, đáng tiêu không tiêu. Người quan niệm tiết kiệm một cách toàn diện, hoàn chỉnh, bao gồm cả tiết kiệm của riêng, tiết kiệm của công. Nếu không biết tiết kiệm của riêng thì không thể tiết kiệm của công được. Nhưng nếu chỉ lo tiết kiệm của riêng, mà phung phí của công thì càng không đúng. Theo Người, phải tiết kiệm cả thời giờ, lao động và tiền của, tất cả mọi người phải tiết kiệm, ai cũng có thể và cũng nên tiết kiệm.

Đồng thời với hô hào tiết kiệm, Chủ tịch Hồ Chí Minh cũng phê phán gay gắt tệ nạn *tham ô, lãng phí*, vốn là căn bệnh *tứ chứng nan y* của mọi nhà nước. Bất kỳ một nhà nước nào nếu thiếu sự giáo dục thường xuyên, sâu sắc đối với công chức và mọi hoạt động nhà nước không được đặt dưới sự kiểm tra, giám sát của nhân dân thì khó tránh khỏi tình trạng tham ô, lãng phí. Ngay từ trong thời kì kháng chiến chống thực dân Pháp, Chủ tịch Hồ Chí Minh đã thường xuyên nhắc nhở và áp dụng nhiều biện pháp giáo dục, ngăn chặn và xử lý nghiêm minh tệ nạn tham ô, lãng phí. Người diễn đạt một cách giản dị: “Đứng về phía cán bộ mà nói, tham ô là: Ăn cắp của công làm của tư, đục khoét của nhân dân. Ăn bớt của bộ đội. Tiêu ít mà khai nhiều, lợi dụng của chung của Chính phủ để làm quỹ riêng cho địa phương mình, đơn vị mình, cũng là tham

ô”⁶. Còn lãng phí, theo Người, bao gồm nhiều mặt: lãng phí sức lao động, thời gian, của cải vật chất, tài nguyên thiên nhiên của nhân dân, của đất nước. Để nhấn mạnh tính chất nghiêm trọng của tệ lãng phí, Chủ tịch Hồ Chí Minh đã chỉ rõ: “Tham ô là trộm cướp. Lãng phí tuy không lấy của công dứt túi, song kết quả cũng rất tai hại cho nhân dân, cho Chính phủ. Có khi tai hại hơn nạn tham ô”⁷. Chỉ có đầy lùi được tệ nạn tham ô, lãng phí trong cơ quan nhà nước mới tạo được cơ sở vận động nhân dân thực hành tiết kiệm. Người đã phân tích sâu sắc những nguyên nhân của căn bệnh tham ô, lãng phí. Đó là chủ nghĩa cá nhân, là bệnh quan liêu. Do đó, biện pháp cơ bản để chống tham ô, lãng phí, thực hành tiết kiệm là phải chống chủ nghĩa cá nhân, phải phát huy quyền dân chủ, phải biết dựa vào dân. Chủ tịch Hồ Chí Minh cho rằng, phải thực hành một chế độ tiết kiệm nghiêm ngặt, phải kiên quyết chống tệ nạn lãng phí ở các cơ quan và trong sinh hoạt, chống cách tiêu dùng bừa bãi tiền của nhân dân và vốn liếng của Chính phủ. Người lên án gay gắt nạn phô trương hình thức, tiêu xài vô nguyên tắc, xa hoa lãng phí, ăn uống biếu xén trong các dịp lễ tết, khai hội, lễ kỉ niệm... và cho rằng: “Chúng ta không thể tha thứ những việc phô trương, lãng phí như vậy”⁸. Những lời dạy của Người đến nay vẫn còn nguyên giá trị và là lời cảnh báo trước tình trạng tham ô, lãng phí công quỹ nhà nước đang nhức nhối trong đời sống xã hội. Đó cũng là đòi hỏi ngành Tài chính phải tăng cường chức năng giám sát, kiểm tra, kiểm soát, nâng cao hiệu quả và hiệu lực của các công cụ quản lý kinh tế - tài chính trong nền kinh tế thị trường hiện nay.

Về vai trò của công tác quản lý kinh tế - tài chính trong THPT, CLP, Chủ tịch Hồ Chí Minh khẳng định: “Trong công cuộc

xây dựng nước nhà, việc quản lý kinh tế tài chính là cực kỳ quan trọng. Nếu quản lý không chặt chẽ thì cái gì thiếu không biết, cái gì thừa không hay, công việc sẽ bị bế tắc"⁹. Nhưng quản lý kinh tế - tài chính tốt hay không trước hết là do cán bộ, do người làm công tác quản lý, công tác tài chính. Bởi vì cán bộ là gốc của mọi công việc. Chủ tịch Hồ Chí Minh ví cán bộ là tiền vốn của đoàn thể, đó là điều kiện quan trọng của sản xuất - kinh doanh. Sản xuất - kinh doanh cần phải có lãi. Có cán bộ tốt thì chính sách, công việc gì cũng thành công, tức là có lãi. Quản lý tài chính là công việc phức tạp, nhạy cảm và càng phức tạp hơn trong điều kiện kinh tế thị trường, mở cửa và hội nhập kinh tế quốc tế. Do đó, rất cần những cán bộ, những người làm tài chính tốt. Cán bộ làm tài chính tốt, theo Chủ tịch Hồ Chí Minh, trước tiên phải là người có đạo đức cách mạng, chí công vô tư, cần, kiệm, liêm, chính, khiêm tốn học hỏi bạn bè, tích cực trau dồi nghiệp vụ, một lòng một dạ phụng sự Tổ quốc, phụng sự nhân dân. Bên cạnh những đức tính tốt mà cán bộ nói chung, cán bộ tài chính nói riêng cần phải trau dồi, Người cũng chỉ ra hàng loạt khuyết điểm cần phải tránh, đó là: trái phép, cậy thế, hủ hoá, tư túng, chia rẽ, kiêu ngạo, địa phương chủ nghĩa, bè phái, quan liêu, hẹp hòi, vô kỷ luật, ích kỉ, tự kiêu, tự mãn, chủ quan, ba hoa, tham ô, lãng phí. Hơn ai hết, người làm công tác tài chính phải tẩy trừ và đấu tranh để tẩy trừ thói tham ô, lãng phí, bệnh quan liêu.

Mặt khác, người làm công tác tài chính nhất thiết phải có tài năng. Bởi vì, không có tài thì làm việc gì cũng khó, thậm chí không hoàn thành được nhiệm vụ. Tài năng của người làm công tác tài chính là khả năng nắm vững chuyên môn, nghiệp vụ, thông thạo những công việc do mình phụ trách. Chủ tịch Hồ Chí Minh luôn

luôn nhấn mạnh sự cần thiết phải nâng cao trình độ chuyên môn, nghiệp vụ của cán bộ tài chính: "Cán bộ kinh tế tài chính phụ trách nhiều tiền của mà chưa hoàn toàn thông thạo việc quản lý tiền của ấy. Cho nên chúng ta cần phải ra sức học tập quản lý tài sản quốc gia mà ngành mình phụ trách"¹⁰. Theo Người, điều quan trọng là cần phải nâng cao khả năng tự học để có thể học tập suốt đời, thông qua học tập mà nắm được phương pháp tư duy đúng, rèn luyện tư duy độc lập và sáng tạo để hoàn thành tốt mọi nhiệm vụ.

Trong sự nghiệp đổi mới do Đảng ta khởi xướng và lãnh đạo, công tác tài chính nói chung và ngành Tài chính nói riêng cũng đã đổi mới, góp phần làm thay đổi bộ mặt đất nước và đời sống nhân dân, nâng cao vị thế và uy tín của Việt Nam trên trường quốc tế. THPT.CLP là một yêu cầu quan trọng trong hoạt động tài chính cũng như mọi lĩnh vực hoạt động khác của đời sống xã hội mà nếu không làm tốt thì sẽ ảnh hưởng rất lớn đến hiệu quả sản xuất - kinh doanh và nhiều lĩnh vực hoạt động khác, từ đó, ảnh hưởng tới hiệu lực, hiệu quả hoạt động của bộ máy nhà nước, tới uy tín của Đảng và lòng tin của nhân dân đối với Đảng và Nhà nước. Nghiên cứu, vận dụng những quan điểm của Hồ Chí Minh về vấn đề THPT.CLP, thực hiện tốt những lời dạy của Người về vấn đề này chính là góp phần thiết thực làm trong sạch và nâng cao hiệu lực, hiệu quả của bộ máy nhà nước, đẩy mạnh công cuộc cải cách hành chính và sự nghiệp đổi mới đất nước trong giai đoạn hiện nay □

1, 2, 5, 6, 7, 8, 10: Hồ Chí Minh - Toàn tập, T.6, NXB CTQG, H. 1995, tr. 485, 441, 486, 488, 489, 500, 416.

3. Sdd, T.7, tr. 572.

4. Sdd, T.10, tr. 133.

9. Sdd, T.11, tr.110.